

Gyógyszerészet

A GYÓGYSZERÉSZ SZAKCSOPORT LAPJA

Főszerkesztő: DR. VÉGH ANIÁI

Feladós szerkesztő: DR. LÁNG BÉLA

Társ szerkesztő: DR. KOVÁCS LÁSZLÓ

3. évfolyam

3. SZÁM

1959. március

A MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG 40. ÉVFORDULÓJÁRA

SZÉKELY JENŐ

Történelmi visszpillantásként idézzünk Kádár Jánosnak, az MSZMP első titkárának: *A béke és szabadság kérdései* folyóirat 1. számában megjelent „A magyarországi osztályharc tapasztalataiból” című tanulmányából: „Nem véletlen, hogy Magyarország azok közé az országok közé tartozik, ahol a leghamarabb és legerőteljesebben érvényesült a Nagy Otkóberi Szocialista Forradalom hatása 1918-ban a kommunista párt igen gyorsan megnyerte a munkásosztály és a dolgozó tömegek többségét, s a párt vezetésével létrejött a Magyar Tanácsköztársaság.

A Tanácsköztársaságot a magyar ellenforradalom 1919-ben imperialista fegyveres beavatkozás segítségével fojtotta vérbe De az 1919-es Magyar Tanácsköztársaság rányomta bélyegét a két világháború közötti ellenforradalmi korszak osztályharcaira; a kizsákmányoló osztályok minden cselekedetét befolyásolta a rettegés az új proletárforradalomtól, a forradalmi munkásmozgalom pedig a Tanácsköztársaság példájából merített biztatást és erőt.

A magyar történelemben különös élességgel áll szemben egymással kétféle kormány: a forradalomé és az ellenforradalomé. Magyarországon győzött Oroszország után elsőnek a proletárdiktatúra, de itt volt az idegen beavatkozás segítségével aratott ellenforradalom, az első és leghosszabb tartamú fasiszta diktatúra is. A Tanácsköztársaság emlékét, a proletár nemzetköziség eszméjét az ellenforradalom legkegyetlenebb üldözése sem tudta kioltni a magyar kommunistáknak és a munkásosztály legjobbjainak gondolkozásából.

Ma, 1959 márciusában kiállításokon viszontláthatjuk a Vörös Hadsereg fegyvereit, zászlait, a Tanácsköztársaság plakátjait, folyóiratait és mindazokat a művészi alkotásokat, amelyekben a 135 napos dicsőséges Tanácsköztársaság hősi korszakát megörökítették. A folyóiratok között az Orvostudományi Egyetemen ott találjuk az 1919. március 21-e és augusztus 3-a között megjelent szaklapjainkat is: a *Gyógyszerész Új-*

ság-ot és a *Gyógyszertári Munkások Lapját*. Ezek a lapok, valamint egyéb feljegyzések bizonyítják, hogy a gyógyszerészek és „segédmunkások” a kommunisták vezetésével szervesen részt vettek a Tanácsköztársaság létrehozásában, kommunista szellemű irányításában, a rendeletek végrehajtásában, majd az ellenforradalom után, mint a Vörös Hadsereg katonái a Tanácsköztársaság forradalmi tervei megvalósításában, a béke fegyveres védelmében is. Vállelve a kommunista és a velük együtt menetelő szocialista munkássággal.

Lássuk előbb azonban a Magyar Tanácsköztársaság egészségügyi, közelebbről, gyógyszerési vonalán történt előmunkálatokat. A Gyógyszerészségédek Szövetsége még 1912 nyarán csatlakozott a Szakszervezetek Országos Tanácsához. 1914 június 7-én, közvetlenül az első világháború előtt, a budapesti alkalmazott gyógyszerészek sztrájkba léptek. Világviszonylatban is ez volt az első eset, hogy diplomás értelmiségiek a munka beszüntetésével harcoltak jogos követeléseik teljesítéséért.

György Mátyás és Téri Tibor elvtársak már a Kommunisták Magyarországi Pártja megalakulása után felvetették a Szövetség gyűlésén, mint egyedüli lehetőséget, a gyógyszerterak átalakításának szükségességét. György és Téri elvtársakat a Szövetség tagjainak határozata alapján megbízták a gyógyszerterak átalakítási tervének részletes kidolgozásával. Ezt a tervet, jogi és pénzügyi igényeik fenntartása mellett, akkor a tulajdonosi érdekeltségek is magukévá tették.

1919. március 21-től a már hónapok óta agitáló tízes kommunista gyógyszerészecsoport tagjai jártak az élen az átalakításról kiadott rendeletek végrehajtásában, a munka, a dolgozók megszervezésében, oktatásában és ami mindennek előfeltétele volt: a „*Gyógyszertári Munkások Szakszervezete*” megalakításában. Majd hozzáálltak a szakszervezeti keret országos kiépítéséhez. A forradalmi átalakulásra jellemző, hogy a *Gyógyszerész Újság* 1919. március 16-án

a „Magyarországi Gyógyszerészségédek Szakszervezete“ április 1-én a „Magyarországi Gyógyszerészek Szakszervezete“, míg április 30-án a „Gyógyszertári Munkások Szakszervezete“ hivatalos lapjaként jelent meg

György Mátyás elvtárs az Egészségügyi Népbiztosságon a gyógyszerészi ügyek osztályvezetője lett, Téri Tibor és Lengyel Mór elvtársak már május elején megkezdték a szakszervezetbe tömörült dolgozók ideológiai oktatását, míg Nádas Lajos elvtárs a segédmunkások tervszerű átképzését intézte határtalan lelkesedéssel és szeretettel; a továbbképző anyag vázlatosan a szaksajtóban is megjelent.

Amikor e nagy idők egyik tanúja és krónikása, a Tanácsköztársaság idején megjelent szaklapokat forgatja nem tud és nem is akar megszabadulni tőle, hogy ez a 135 napos Kommunista rendszer csak igen rövid életű főpróbája volt mindannak, ami a gyógyszertárak és velük az egészségügy államosításával kapcsolatban 1950 óta történt. Ezért szükségzerű a kérdés, hogy az 1919-es események ismertetése során, ha ez látszólag zavart is okoz a beszámoló egységében: hol tartunk ma, 1959-ben a fejlődésünket átmenetileg fékező ellenforradalom utáni harmadik esztendőben?

A krónikásnak emellett, tudomásul kell vennie a Szovjetunió Kommunista Pártja XXI. kongresszusának beszámolóját, felszólalásait, határozatait. Az itt feltáruló világraszóló eredményekből, elsősorban nekünk, meg kell tanulnunk, hogy ez a mi erőnk is, határozata: a szocialista tábor országai, tehát a mi kommunizmust építő jövőnk, békés alkotó munkánk biztosítója is egyúttal.

Mindezek előrebocsátása után kezdjünk hozzá a Tanácsköztársaság rendszerében megjelent szaklapjaink tallózásához.

Rendelet a kötelező leltározásról gyógyszertárakban, gyárakban, nagykereskedésekben, a gyógyszerkészletek zár alá helyezéséről. Nem szabad elfelednünk, hogy 1918—19-ben pusztított ennek az évszázadnak egyik legsúlyosabb betegsége, az ún. „spanyol-járvány“, amely a négyéves háború alatt rosszul táplálkozó lakosságot valósággal megtizedelte. Ez volt az oka, hogy nemcsak a gyógyszertárak, hanem a gyárak raktárai is kiürültek, vagy üzlet-politikai számításból egyszerűen eltűntek, s ezzel majdnem megbénították a lakosság gyógyszerellátását.

A gyógyszerforgalmi kirendeltség szerepe a gyógyszerellátás lebonyolításában. Üzemi biztosok kinevezése Adminisztrációs intézkedések a gyógyszertárak üzemvitelére. Érdekes, hogy már itt szerepel a kézieladás és a receptúra szétválasztása, valamint egy norma-gyógyszertár tervének kidolgozása. Ugyanitt azt is hangsúlyozzák, hogy a jövőben a gyógyszerészeknek a gyógyszerészet egyes ágában igyekezniük kell specializálni magukat. „Az új rend alkalmat fog nyújtani, hogy a főiskolából

kikerülő diákok, valamint a régi oklevelesek továbbképezhessek magukat szakmájukban.

Itt említjük meg azt a májusi híradást, amely szerint folyamatban van a Gyógyszerészeti Főiskola megszervezése és létesítése. Közlük az is, hogy a főiskolai kiképzés négy évig tart, utána kétévi gyakorlattal. Az ún. gyakornoki éveket és a gyakornoki tanfolyamot megszüntetik. Ugyanakkor meg is magyarazzák, milyen ártalmas, egy életen át helyre nem hozható kár származik belőle, ha a teljesen tudatlan gyakornok bekerül egy patikába, ahol a főnöke már az első héten receptre felírt gyógyszereket készített vele. Gyakornokok és főnökök dicsekszenek is, hogy ők vagy az ő gyakornokaik már kéthónapos működésük után önállóan receptúráznak. Nem lehet tudományos pálya gyakornokait már első lépésükben a profitszerzés szekerébe fogni.

Pályázati hirdetés jelenik meg gyógyszertárfelügyelői állásra. A meghívottak 6 hetes képzési tanfolyamon vesznek részt. Tárnya: gyógyszerészi kémia, farmakognózia, gyakorlati gyógyszerészet, gyógyszertári és laboratóriumi üzemrend, galenikus készítmények vizsgálata, gyógyszerész-, bakteriológia-, drogériaügy és ellenőrzés. A *Gyógyszertári Munkások Lapja* július 2-i száma közli, és az öt kinevezett gyógyszertárfelügyelő között ott találjuk Kazay Endre, dr. Andriška Viktor és dr. Zalay Dezső nevét is, míg az ellenőrök közül Kiss A. Andor és Nyéki Béla kinevezését említjük meg.

A *Gyógyszerész Újság* május 15-i száma közli a gyógyszertárak központi felügyeletének, tudományosan szakszerű ellenőrzésének munka-programját.

Gyógyszertár vizsgálat Ennek keretében megállapítják, hogy a gyógyszertárakat a jövőben gyógyszerészeknek kell vizsgálniuk és ellenőrizniük, mivel ezt a csak mellékesen végzett feladatot a tisztiorvosok nem tudják elvégezni.

Gyógyszertárak arányos elosztását, a gyógyszertári felügyelők segítségével kell megoldani. Eddig a gyógyszertárak a legforgalmasabb utcákban, tereken létesültek, míg nagy városrészek, perem-területek gyógyszertár nélkül maradtak. A gyógyszertárakban biztosítani kell az antiszeptikus munkát és a steril gyógyszerek elkészítési lehetőségét. E célból egy mintauzem felállítását tervezik, hogy az ott szerzett tapasztalatok alapján az új rendet fokozatosan minden gyógyszertárban megvalósíthassák.

A felállítandó gyógyszervizsgáló laboratóriumban végzik a gyógyszertár-ellenőrzések során vett minták megvizsgálását, ha ez hosszabb, precízebb analízist igényel. Kidolgozzák a receptre felírt gyógyszereknek a tudomány akkori állása szerinti legjobb elkészítési módját, mely célból az elkészített gyógyszereket kémiai analízissel, mikroszkópi, esetleg farmakodinamikai vizsgálattal ellenőrzik. A központi felügyelőség a gyógyszertár-vizsgálatok alkalmával a dolgozók szakképzettségét is ellenőrzi, és

a tapasztalt hiányok szerint továbbképző kurzusok megtartását, valamint egyes gyógyszerészeknek a tudásuknak megfelelő helyre állítását javasolhatja.

Megszüntetik a sokféle specialitást gyártó üzemeket. Egy nagy üzemben fogják egyesíteni azoknak az igazi vegyi- és gyógyértékű specialitásoknak gyártását, amelyek alkalmasak rá, hogy a nem profitéhes gyógyszerési gyakorlatban a beteg ember javát szolgálják. Tervbe vették egy olyan nagy galenikus laboratórium létesítését, amely feleslegessé teszi a gyógyszer-tári laboratóriumokat, hogy a gyógyszerek képességeiknek megfelelőbb működési területet találjanak, de tehermentesíti a kis üzemeket a súlyos személyzeti kiadásoktól is.

Érdeklődésre tarthat számot dr. Vámosy Zoltán előterjesztése a gyógyszer-tár-revizorokat kiképző tanfolyam farmakognóziái előadásának programjáról (*Gyógyszerész Újság* 1919 máj 6. 140. oldal). A Földművelésügyi Népbiztosság mezőgazdasági ipari kísérleti osztálya megkezdte a gyógynövények termesztését. A vasúti töltésárkokat olajos magvú növényekkel és gyógynövényekkel ültetik be. A mezőgazdasági ipari kísérleti osztály most végzi az első munkálatokat a gyógynövénytermesztés és az illóolaj-gyártás országos megszervezésére. Az illóolaj-gyártáshoz való növények illóolaj tartalmát az eddigi tervek szerint vándorlejáró készülékekben vonják ki és a nyers extraktumot finomító gyárakban dolgozzák fel export-célokra.

Rendszeresen közöltük dr. Weszelszky Gyula „Radioaktív gyógyszerekről” című tanulmányát. Ifj. Bayer Antal és Renkey Gyula főképpen toxikológiai vonatkozású dolgozatait, míg Kiss Vilmos a *Gyógyszer-tári Munkások Lapja*-ban a receptúrai problémák megoldásával foglalkozott. Egyszerre csak jöttek a névtelen levelek, hogy a tudomány „kiáll”, nem való a kommunista propagandára beállított szaklapokba. Erre a megnyilatkozásra felelt a *Gyógyszer-tári Munkások Lapja* szerkesztősege; hadd idézzünk belőle néhány mondatot: „Mit jelképez, mit jelent, mihez áll közelebb a tudomány: minden dolgozó életéhez, vagy egyesek profitra szomjazó ténykedéséhez? Hol dolgozhat szabadabban, emberibben a tudós, velünk-e vagy az elődeink körében? Mi a szabad élet megvalósuló ígéretével vesszük körül tudósaink eredményeit. A szabad emberiségért, a mindenki részére elérhető tudásért, a szabad tudományért harcolunk.”

N. Sz. Hruscsov elvtárs, az SZKP első titkára mondotta az SZKP XXI. kongresszusi, hatalmas távlatokat, a kommunizmus építését feltáró beszámolójában: „Az oktatás szoros kapcsolata az étellel, a termeléssel és a kommunista építés gyakorlatával — ennek kell alkotnia a tudományos alapismeretek iskolai tanulmányozásának irányelvét, s ez legyen a felnövő nemzedék kommunista erkölcsiség szellemében történő nevelésének az alapja. Szakadatlanul erő-

síteni kell a tudományos intézmények kapcsolatát a gyakorlattal, a népgazdaságban általánosan és gyorsan alkalmazni kell a tudomány legújabb vívmányait, s merészebben kell végezni a kísérleti és tervező munkálatokat. A főiskolák átszervezésénél az a fő feladat, hogy megteremtjük a főiskola és az élet szorosabb kapcsolatát, hogy jelentősen jobba tegyük a szakemberek gyakorlati és tudományos-elméleti képzését, a kommunizmus aktív építőiként neveljük őket.”

De idézzük újra Kádár János elvtárs szavait, aki az újságírók arra a kérdésére, hogy mit üzen az SZKP XXI. kongresszusa után Moszkvából a magyar népnek, így válaszolt: „Úgy hiszem, az SZKP XXI. kongresszusa a mi dolgozó népünk előtt is még világosabbá teszi a jövő távlatait. A Szovjetunió sikerei, a szovjet nép által már meghódított magaslatok is mutatják, hogy érdemes élni, még jobban és lelkesebben dolgozni a szocialista jövőért. A mi népünk rengeteget köszönhet a Szovjetunióknak, jövő fejlődésünk sem választható el a Szovjetunió előrehaladásától. Hruscsov elvtárs kongresszusi beszámolójában is leszögezte, hogy a szocialista tábor országai többé-kevésbé egyszerre jutnak majd el a társadalmi fejlődés legmagasabb fokára, a kommunizmusba. Ez azt is jelenti, hogy a szocialista tábor országai mindig számíthatnak a legelső és leghatalmasabb szocialista ország, a Szovjetunió segítségére. Nagyon egyoldalú lenne azonban, ha folytonosan csak ezt hangsúlyoznánk. A dolog másik oldala az, hogy a szocialista tábor többi országának is segítenie kell egymást, és saját munkájával minden egyes szocialista ország népének ki kell vennie részét a szocialista tábor erőinek gyarapításából. Hazánkban ma megvannak a szocialista társadalom gyorsabb építésének összes politikai és gazdasági feltételei. Ha összefogjuk erőinket és szorgalmasan dolgozunk, hamarosan behozhatjuk azt a viszonylagos lemaradást, ami hazánkban a régebbi hibák és az ellenforradalom miatt bekövetkezett, és felsorakozhatunk a szocialista építőmunkában rohamos tempóban haladó többi népi demokratikus ország mellé. Számunkra ez a XXI. kongresszus legfőbb tanulsága.”

Kínálkozó és kötelező alkalom, hogy rámutassunk a „Gyógyszerészet” januári számában szakmánk vezetőinek szocialista szellemű és szemléletű nyilatkozataira. Mennyi megvalósítható terv, mekkora felelősségérzet, milyen szilárd szocialista állásfoglalás bontakozik ki ezekben a magasszintű, jövőt építő és ifjúságot nevelő válaszokban.

Ha pedig arra gondolunk, mi valósult meg az 1919-es tervekből is 1950 óta, csak azt felelhetjük: sokkal több, mint amit akkor a legmerészebb álmainkban is elképzelhettünk. Sok még a tennivalónk, de száz- és száz korszerű gyógyszer-tár, megannyi szolgálati lakás, szakfelügyelői, eü. minisztériumi gyógyszervizsgáló, galenusi laboratórium létesült. A gyógyszer-tárakat

a legképzettebb gyógyszerészek ellenőrzik, megyei és központi főgyógyszerészek, gyógyszer-gazdálkodási szakemberek, szakelődők vezetik az igazgatókkal együtt a gyógyszer-tár-hálózatot. Külön Gyógyszerészeti és Műszerügyi Főigazgatásunk van a minisztériumban, gyógyszerész irányításával. Központi és decentralizált gyógyszer-táraink a jó gyógyszerellátás minden követelményét ki tudják elégíteni. Ezenkívül, de nem utolsósorban, ha nincs is külön főiskolánk, csak Gyógyszerészeti Karunk, de mind több gyógyszerész alapképzetséggel egyetemi tanár neveli a legnehezebb feladatok elvégzésére a gyógyszerész-nemzedéket.

Képzési problémáink az egész világ gyógyszerészetének nagy kérdései is egyúttal. De minden jel arra mutat, hogy nálunk, a Szovjetunió vezette szocialista országokban fog kialakulni a jövő gyógyszerészete. Szakcsoportunk elnöke is így képzei el a megoldást. Vannak jó technikusaink, színvonalas tanfolyamaink, kiváló lapjaink és a legjobb lehetőségeink a továbbképzésre. Rajtunk múlik, mennyire tervszerűen megyünk előre, milyen mértékben tudjuk magunk mögé, mellé és elé állítani az ifjúságot — a szocializmus építésén túl — a kommunizmus megvalósítására.

Említsük meg, hogy a gyógyszer-tárak államosítása óta minden törekvésünk arra irányult, hogy megteremtjük elsősorban a gyógyszerészek között azt az egységet, ami képessé tesz a szocialista gyógyszerészet feladatainak elvégzésére. Ez a minisztériumi és szakszervezeti szinten történő célkitűzés nem volt sikertelen. Mert bár az 1956-os ellenforradalom megzavarta és megritkította sorainkat, ma több, mint két év

után, a mi szakmánk is a párt szavára vár, a párt és a szakszervezet szava után indul teljes egységben új feladatok megoldására. A párt és a kormány nagyobb megbecsülése érvényesül a gyógyszerészek és technikusaink februári berendezésében is.

Befejezésül Téri Tibor elvtársról kell még megemlékeznünk. Kell, mert 1919-ben ott volt, együtt harcolt velünk, mindig élvonalban, és meg kell mondanunk, hogy gyógyszerészi és ideológiai képzettségben, kommunista magatartásában a legkülönb volt közöttünk. Tollaival és szóval, ideológiai előadásaiival, forradalmi szervező tehetségével szolgálta a Tanácsköztársaságban, a proletárnemzetköziség szellemében, az államosított gyógyszerészet ügyét. Ott volt a népbizottságon, a szakszervezetben, gyűléseken, a szaksajtóban, és — közvetlenül az összeomlás előtt is — törhetetlen hittel bízott benne, hogy eljön még a mi időnk, mert a marx-lenini eszme halhatatlan. Ötéves börtönbüntetését feloldotta egy amnesztia-rendelet, hamarosan kikerült a Szovjetunióba, ahol 1938-ban meghalt. Kívánatos volna, hogy összegyűjtsük az életére vonatkozó adatokat, fényképeket, megismertessük dolgozóinkkal tiszta kommunista emberségét. Hiszem: hamarosan lehetőség nyílik rá, hogy megörökítsük a gyógyszerészek munkásmozgalmi múltját — haladó gyógyszerészi hagyományainkkal együtt. Ebbe a dokumentumba világító példaként állítsuk be Téri Tibor elvtárs harcos életét, rendíthetetlen hitét a kommunizmus győzelmében, és ne feledjük, mekkora veszteség érte munkásmozgalmunkat, és ami ma a mi területünkön egyet jelent, a magyar gyógyszerészetet, az ő korai halálával.

RÁKKELTŐK AZ ÉLELMISZERIPARBAN

Az élelmiszerek feldolgozásában alkalmazott segédanyagok károsító tulajdonságai között a rákképzés esetleges veszélye igen nagyfontosságú. A Nemzetközi Rákellenes Egyesülés 1956. évi római szimpóziuma erről a kérdéstről tárgyalt, s egyöntetűen állást foglalt amellett, hogy széleskörű nemzetközi tudományos együttműködés alapján kell elejét venni annak, hogy élelmiszerekbe rákkeltésre alkalmas anyagok kerülhessenek.

Az élelmiszeriparban felhasználható kémiai anyagok közül állatkísérletben rákkeltőnek bizonyultak a következők:

a) az antiszeptikumok közül: a 8-hidroxi-kinolin, a tioacetamid, a tiokarbamid és származékai;

b) az emulgensek közül a nagy viszkozitású, erősen oxidált, polimerizált olajok;

c) egész sor festékanyag, mint pl. a vajsárga, a szudán I, szudán IV, krizoidin, metilvörös stb., stb.

A szerzők részletes irányelveket dolgoztak ki a kérdés megoldására; dolgozatuk végén legelőnyösebb módszerként olyan pozitív lajstromok kibocsátását javasolják, amelyekben a toxikológiaiailag kellően megvizsgált és ártalmatlannak talált anyagok lennének felsorolva.

Függeléként megadják továbbá az emberi szervezetre esetleg veszélyes („*potentiellement dangereux*”) segédanyagok listáját.

(Truhant R., Druckrey H. *Presse Med* 66, 51, 1180—1183 [1958])

Szentmihályi Pál